

УДК 378+371

Гліка С.С.¹, Палічук Ю.І.²

¹ студ., Буковинський державний медичний університет

² доц., канд. пед. наук, Буковинський державний медичний університет

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗВО

Кризові періоди розвитку суспільства з однієї сторони характеризуються зміною ціннісних орієнтирів, недостатнім фінансуванням соціальних та освітніх програм, науки, культури. З іншої сторони, гуманізація навчально-виховного процесу вищої школи вимагає розвитку здоров'язбережувальних технологій, забезпечення студентів доступними послугами системи охорони здоров'я, фізичної культури і спорту. У цьому контексті актуальною є проблема збереження здоров'я сучасного студента як основи його працездатності, конкурентоспроможності на ринку праці, позитивних емоцій, професійних здобутків.

Результати емпіричного дослідження свідчать, що велика кількість викладачів ЗВО неготові до здоров'язбереження, недооцінюють роль предметної галузі фізичної культури у структурі освітнього процесу як засобу формування культури і зміцнення здоров'я студентів. Заняття фізичною культурою у багатьох ЗВО характеризуються пріоритетом спрямованості на формування рухових умінь і навичок для досягнення комплексу фізкультурних нормативів, викладачами недостатньо впроваджуються в освітній процес технології здоров'язбереження, спрямовані на формування в студентів потреби в здоровому способі життя [2,5].

Здоров'язбереження спрямоване на забезпечення необхідних умов для повноцінного природного розвитку людини, формування навичок збереження і зміцнення фізичного, психічного, соціального і духовно-морального здоров'я, що сприяє становленню внутрішньої потреби у здоров'ї, розумінню основ здорового способу життя. Здоров'язбереження передбачає створення оптимальних для здоров'я умов і виражає орієнтованість діяльності особистості в напрямку формування, збереження і зміцнення як індивідуального, так і суспільного здоров'я.

Здоров'язбережувальне освітнє середовище ЗВО – це освітній простір, що забезпечує збереження й зміцнення психічного, фізичного, соціального і духовно-морального здоров'я студентської молоді в процесі її навчання, спрямованого на професійно-особистісне становлення, розвиток потенціалу самореалізації, а також формування імунних можливостей подолання несприятливих умов середовища.

Для реалізації здоров'язбережувальних програм в освітньому середовищі ЗВО необхідний міждисциплінарний підхід, який передбачає координацію та об'єднання зусиль педагогів, психологів, медиків, фахівців у галузі фізичної культури, що здійснюється на рівні адміністративно-управлінського апарату навчального закладу, дає змогу зміцнювати здоров'я студентської молоді.

Здоров'язбережувальна освіта охоплює розумове, фізичне, психогігієнічне, моральне, екологічне і статеве виховання, являє собою систему наукових знань про різні аспекти здоров'я, практичних умінь і навичок його збереження в умовах інтенсивного навчального навантаження, а також світоглядних і морально-естетичних ідей, якими варто опанувати студентам в освітньому процесі [1,3].

Під здоров'язбереженням в освітньому просторі варто розуміти процес збереження і зміцнення здоров'я, спрямований на перетворення інтелектуальної й емоційної сфер особистості студента, підвищення ціннісного ставлення до власного здоров'я і здоров'я інших на основі усвідомлення студентом особистої відповідальності.

У педагогічному значенні феномен здоров'язбереження є поліфункціональною соціально-освітньою системою (системністю), що поєднує на гуманістичній основі просвітительські, спонукальні, аксіологічні та інструментальні фактори.

Здоров'язбережувальна освіта, на нашу думку, можлива тільки за умови створення в навчальному закладі сприятливого здоров'язбережувального середовища, що забезпечує збереження і розвиток здоров'я студентів. Істотними ознаками такого середовища є соціально-медичні, психофізіологічні і педагогічні умови. Єдність цих умов у часі й освітньому просторі дає змогу визначити здоров'я студента як цілісне медико-психолого-педагогічне явище.

Мета всіх здоров'язбережувальних педагогічних технологій – сформулювати в студентів знання, уміння та навички здорового способу життя, навчити їх використовувати одержані знання в повсякденному житті.

Різні тлумачення поняття «здоров'язбережувальні технології» зумовлені відсутністю міжгалузевих взаємозв'язків у дослідженні проблеми здоров'я суб'єктів освітнього процесу, необхідністю вичленення здоров'язбережувальних технологій з гігієнічного, медичного і реабілітаційного контекстів, розвитку педагогічного змісту досліджуваного феномена.

Основними компонентами здоров'язбереження в освітньому просторі економічного ЗВО є:

- аксіологічний, що виявляється в усвідомленні студентами вищої цінності власного здоров'я, переконаності в необхідності вести здоровий спосіб життя, який дає змогу реалізувати поставлені цілі, розумові і фізичні можливості;

- гносеологічний, пов'язаний з оволодінням необхідних для процесу здоров'язбереження знань і вмінь, пізнанням своїх потенційних здібностей і можливостей, інтересом до вивчення літератури з даного питання, різних методик оздоровлення і зміцнення організму;

- діяльнісний, що передбачає оволодіння способами здоров'язбереження, спрямованими на підвищення рухової активності, попередження гіподинамії, формування життєво важливих якостей, які підвищують загальну працездатність;

- вольовий, який передбачає формування позитивних емоцій, прагнення здійснювати здоровий спосіб життя, аналізувати зміст та результати здоров'язбереження, вносити в неї відповідні корективи.

Здоров'язбережувальні технології реалізують такі функції:

- формувальну, що здійснюється на основі біологічних і соціальних закономірностей становлення особистості, спадкових якостей, що обумовлюють індивідуальні фізичні і психічні властивості;

- інформативно-комунікативну, що забезпечує трансляцію досвіду організації здорового способу життя, спадкоємність традицій, ціннісних орієнтацій, які формують дбайливе ставлення до власного здоров'я і життя;

- діагностичну, що спрямована на моніторинг розвитку студентів на основі прогностичного контролю, порівняння зусиль і дій педагога відповідно до їх природних можливостей;

- адаптивну, що передбачає виховання в студентів налаштованості на здоровий спосіб життя, оптимізацію стану власного організму і підвищення стійкості стресогенним чинникам природного і соціального середовища;

- рефлексивну, що полягає в переосмисленні попереднього особистісного досвіду щодо збереження здоров'я;

- інтеграційну, що об'єднує освітні стандарти у сфері фізичного виховання, різні наукові концепції і системи виховання, народний досвід щодо збереження здоров'я підрастаючого покоління.

У науковій літературі виокремлено такі типи і види технологій: здоров'язбережувальні (профілактичні щеплення, забезпечення рухової активності, вітамінізація, організація здорового харчування); оздоровчі (фізична підготовка, фізіотерапія, аромотерапія, загартовування, гімнастика, масаж, фітотерапія, артотерапія); технології навчання здоров'ю (включення відповідних тем чи окремих питань з проблем здоров'язбереження до змісту предметів загальноосвітнього циклу); виховання культури здоров'я (факультативні заняття, позааудиторні заходи, фестивалі, конкурси, змагання тощо) [4].

Окрім цього здоров'язбережувальні технології за характером діяльності основних суб'єктів поділяють на вузькоспеціалізовані та комплексні. До вузькоспеціалізованих належать такі здоров'язбережувальні технології: медичні (технології профілактики захворювань, корекції і реабілітації соматичного здоров'я, санітарно-гігієнічної діяльності); освітні (що сприяють збереженню здоров'я в процесі навчання і виховання); соціальні (технології організації здорового способу життя, профілактики і корекції девіантної

поведінки); психологічні (технології профілактики і психокорекції психічних відхилень особистісного та інтелектуального розвитку).

До комплексних здоров'язбережувальних технологій належать: технології комплексної профілактики захворювань, корекції та реабілітації здоров'я (фізкультурно-оздоровчі і валеологічні); педагогічні технології, що сприяють збереженню і зміцненню здоров'я; технології, що формують здоровий спосіб життя.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці навчальних та індивідуальних програм здоров'язбережувальної освіти студентів ЗВО; визначенні ролі здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі на різних ступінях професійної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Башавець Н.А. Педагогічні умови, що сприяють реалізації технології формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації майбутніх фахівців / Н.А. Башавець // 36. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – Умань : РВЦ «Софія», 2009. – Ч.1. – С. 12-23.

2. Вілігорський О.М., Палічук Ю.І. Формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх вчителів фізичної культури. І Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференції «Сучасні проблеми фізичного виховання, спорту та туристично-краєзнавчої і фізкультурно-оздоровчої роботи». 24 листопада 2022 р. м. Глухів. С. 225-229.

3. Палічук Ю.І. Реалізація здоров'язбережувального потенціалу ЗВО. XV Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, магістрантів та аспірантів «Проблеми формування здорового способу життя молоді». 09-10.05. 2024 р. м. Львів. С. 203-204

4. Палічук Ю.І. Застосування здоров'язбережувальних технологій при формуванні культури здоров'я майбутніх лікарів «Інноваційна педагогіка»: науковий журнал Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій, 2020. Випуск 22, Том 4. С. 159-162.

5. Палічук Ю.І. Тимошенко В. Підготовка майбутніх фахівців до формування культури здоров'язбереження. ІІ Всеукраїнська наукова конференція «Педагогіка й сучасні аспекти фізичного виховання» (13–14.11.2024р.) Краматорськ – Тернопіль. С. 18-21.